

Justitsminister F. C. G. Schrøder om påskekrisen 1920

Ved Tage Kaarsted

Professor, dr. phil. Tage Kaarsted meddeler her et brev, som justitsminister i ministeriet Friis, F. C. G. Schrøder lige efter påskekrisen sendte til sin søn maleren Povl Schrøder (1894–1957), der opholdt sig i Firenze.

Indledning

Departementschef F. C. G. Schrøder var blandt de embedsmænd, som i april 1920 blev minister i overformynder M. P. Friis' ministerium. Dette afløste ved overenskomst mellem partierne ministeriet Liebe.

Schrøder var født 1866, og han døde i 1936. Han blev cand. jur. i 1889 og kom straks til justitsministeriet, hvor han gjorde tjeneste samtidig med, at han var dommerfuldmægtig, indtil han i 1907 blev assessor i landsover- samt hof- og stadsretten (dvs. landsdommer). I 1911 vendte han ved M. P. Friis' udnævnelse til overformynder tilbage til sit gamle ministerium, hvis departementschef han var til 1924 – kun afbrudt af tiden som justitsminister 5. 4. til 5. 5. 1920. I 1925 blev han direktør i Nationalbanken, en post han havde til kort før sin død.

Han beklædte en række af de kommissions- og andre hverv, der fulgte med hans embedsstillinger – og derudover f. eks. posten som formand for Dansk Cyklistforbund 1910–32. Fra 1921 var han medlem af den internationale permanente voldgiftsdomstol i Haag.

Historikeren Povl Engelstoft har karakteriseret Fritz Schrøder som »en ikke almindelig begavelse, der rummer såvel skarp juridisk tænkeevne som fast og smidigt administrationstalent, der i forbindelse med en overordentlig arbejdskraft har gjort Schrøder til en af centraladministrationens ledende personligheder ... Under krigen samledes adskillige af den økonomiske administrations tråde i hans hånd ...¹«

Det gengivne brev er interessant dels ved at give departementschef Schrøders vurdering af krisen, dels ved de faktiske oplysninger han fremkommer med, f. eks. om politiets forhold², om hans forhandlinger

1. Dansk biografisk Haandleksikon III (1926) s. 373.

2. Sml. T a g e K a a r s t e d : *Påskekrisen 1920* (1968) s. 316 f.

skærtorsdag med C. Th. Zahle og Ove Rode³ og om ministeriet Friis' problemer.

Ved gengivelsen af brevet er kun et par linjer af familiær karakter udeladt, nogle forkortelser er opløst, og et par manglende ord er indsat i firkantet parantes.

Brevet

Justitsministeriet

Kære Povl.

18. april 1920

Det er længe siden, at jeg har skrevet til dig, men det har også været en tid mere end rig på begivenheder. Forholdenes udvikling kender du antagelig. 29. marts ministeriet Zahles afsked, uden at der stod nogen mand klar til at overtage styret og danne nyt ministerium, sandsynligvis fordi kongen om ikke formelt så dog reelt er blevet ført på glatis af I. C. [Christensen] og Neergaard. Derefter ministeriet Liebe fra 30. marts til 4. april. I de dage havde jeg endda to ministre, først Liebe og derefter i 2 døgn professor Sindballe*. Zahles afsked blev af socialdemokraterne slået op til statskup, og Social-Demokraten blev i forsigtige vendinger sekunderet af Politiken. Denne betragtning var fuldstændig falsk, men skulle politisk benyttes til at udslynge generalstrejketruslen og derved sikre, at de radikale og socialdemokraterne igen kom til magten. Jeg antager, at det er gjort i desperation, i alt fald har de folk ikke tænkt sig tilstrækkeligt om. Arbejdsforholdene var meget urolige; der var varslet en meget omfattende lockout til 9. april, men alle indviede troede, at det ville lykkes at få en ordening forinden.

Nu lå alt i kaos, og medlemmerne af ministeriet Liebe var gute Leute aber schlechte Musikanten, de var uden føling med politik og uden føling med de kredse, som måske kunne udrette noget for at afværge katastroferne. De ville gå igennem og tage generalstrejken, som de mente måtte tabes. Det var et meget højt spil, navnlig når hensyn tages til, at den radikale regering 6 år igennem havde undergravet den militære magt, således at der ikke i København var nogen nævneværdig militær beskyttelse. Selv politiet var efter min mening ikke fuldt pålideligt, hvis det udartede til en klassekamp. Nogen mulighed for at holde transportvæsenet i en blot nogenlunde tilfredsstillende orden var der ikke. Da generalstrej-

3. Sml. opus cit. s. 270.

* Professor dr. jur. Kr. Sindballe.

ken var erklæret på et politisk grundlag, ville dens gennemførelse betyde en omvæltning af samfundsordenen i den nuværende skikkelse, kongemagten ville falde, og hvad der ville komme i stedet var meget usikkert.

Fra mange forskellige sider søgte man at indvirke på Liebe for at nå et kompromis, således at han indkaldte rigsdagen og dér gjorde rede for, hvad der var sket. Det ville han også nok, men han ville ikke gå, hvis han fik et mistillidsvotum i folketinget, idet grunden til Zahles afskedigelse ikke først og fremmest var at søge i, at han mulig ikke havde majoritet i folketinget, men i at kongen tvivlede om, at han havde majoritet i folket, og derefter forlangte, at der skulle skrives til ny valg, hvad Zahle i og for sig også ville, men stadig trak ud for at trumfe en ny valglov igennem, der var ugunstigere for Venstre, men for øvrigt retfærdigere. Der kunne ikke nås noget ved påvirkninger på Liebe, og rundt om tænkes der på andre udveje.

Skærtorsdag havde jeg en samtale med Zahle og Rode, som jeg søgte for at fjerne nogle uoverensstemmelser mellem dem og Liebe, der beroede på misforståelser, og som jeg ved samtaler med Liebe var blevet bekendt [med]. De udkastede da den tanke, at man måtte se at nå til at danne et forretningsministerium, der kunne gennemføre en valglov og udskrive ny valg. Et sådant ministerium ville blive accepteret af radikale og socialdemokrater, og man mente, at også de to andre partier ville slutte sig hertil. Kunne et sådant ministerium blive dannet, ville generalstrejken blive afløst, og et krav der [var] opstillet om, at ministeriet Zahle skulle genantages, ville falde. Jeg erklærede, at jeg ville være villig til at medvirke, da jeg mente, at kongemagten derved ville kunne gå ret uskadt gennem katastrofen. Det sagdes mig, at Friis fra anden side var gjort bekendt med tanken, og efter opfordring satte jeg mig i forbindelse med ham, og vi blev under en foreløbig drøftelse enige om at stille os til rådighed, hvis vi kunne yde nogen hjælp. Fredag forhandlede videre for om muligt at træffe en ordning, hvorefter Liebe kunne blive. Lørdag gik borgerrepræsentationen til kongen og opfordrede ham til at tage et forretningsministerium, og påskenat blev forliget sluttet.

Påskedag havde Friis og jeg forhandlinger hele dagen, og ministeriet blev dannet, men en betingelse for vor tiltræden var endnu ikke i orden. Lockouten skulle aflyses. Først sent påskedags aften gik det i orden, og 2. påskedag blev vi udnævnt. Derpå fulgte en uge, der var en dans på æg. Som Vedel** sagde: Vi er ikke lykkelige, når vi ikke har mindst 3 ministerkriser hver dag. Der var spørgsmålet om H. P. Hanssens stilling, der

** Departementschef H. Vedel var indenrigsminister i ministeriet Friis.

var spørgsmålet om, hvorvidt der skulle gøres noget for at få afgørelsen vedrørende Sønderjylland udskudt til efter valgene. Arbejderspørgsmål har stadig tårnet sig op. Den valglov, vi skulle have gennemført, var lige ved at køre fast. Alt dette er blevet klaret, og vi sidder endnu og har således langt overlevet ministeriet Liebe. Nu står for et nyt umådelig vanskeligt spørgsmål – den militære og civile besættelse af 1. Zone. Forholdene er ganske fortvivlede dernede, og den eneste måde, hvorpå et sammenbrud synes at kunne undgås, er, at vi overtager administrationen, men for at kunne gøre det må vi have den faktiske suverænitæt, navnlig må vi have toldgrænsen flyttet, og det mener den internationale kommission ikke at kunne indrømme os. Da stecken die Ochsen am Buge. Ja, det er blevet et politisk brev, og det er *strengt fortroligt*. Jeg vil have det igen, når du har læst det. Du må absolut ikke omtale min samtale med Zahle og Rode . . .